

by a color tone, brightness and saturation, and the vector of color perception is simultaneous visual contrast, simultaneous color contrast, sequential and regional contrasts. Building a minimum total color perception consisted of the receipt of the initial matrix, five intermediate, and the desired matrix, taking into account the definition of the objective function by multiplying with the original matrix. As a result, the solutions obtained objective function equal to 92, which characterizes the total emotional state of the students after exposure to red color, having certain characteristics. Of the 55 students only 30 changed emotional state in accordance with the four-points scale, with eight students level of emotional state has changed to three units, five students per unit, three students at seven and eight units, two students at five units and four students in six units.

Keywords: color effects, color perception, a numeric matrix, emotional state, a valid plan, the target function.

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

УДК 159.9

Дишель К.А.

У статті теоретично обумовлено важливість вивчення впливу мультиплікації на особистість дитини. Представлено, що мультиплікація за своїм психологічним значенням відіграє важливу роль у розвитку особистості дитини. Виділено три групи мультиплікаційних засобів впливу на емоційний розвиток: аудіальні, візуальні, емоційно-гностичні. Побудовано теоретичну модель дослідження мультиплікаційних засобів як чинника емоційного розвитку молодших школярів.

Ключові слова: мультиплікація, психологічний вплив мультиплікації, емоції, емоційна регуляція, емоціогенні чинники; аудіальна, візуальна, емоційно – гностична функції емоцій.

ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ МУЛЬТИПЛИКАЦИИ

Дишель Е.А.

В статье теоретически обусловлена значимость изучения влияния мультипликации на личность ребёнка. Раскрыто, что мультипликация по своему психологическому значению играет важную роль в развитии личности ребёнка. Выделены 3 группы мультипликационных средств: аудиторные, визуальные, эмоционально-гностические. Построена теоретическая модель исследования мультипликационных средств как фактора эмоционального развития младших школьников.

Ключевые слова: мультипликация, психологическое влияние мультипликации, эмоции, эмоциональная регуляция, эмоциогенные факторы; аудиторная, визуальная, эмоционально-гностическая функции эмоций.

THE DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS' AFFECTION BY USING ANIMATED CARTOON AS THE THERAPY

Dyshel K. A.

The article contains the information about the animated cartoons, which always attract the child's attention. The watching of animated cartoons is one of the usual form of children's activities that has the greatest psychological influence on their affection. The aim of our research is the empirical analysis of the animated means as a factor of development of primary school pupil's affections. The emotiogenic effect allows choosing the principal complexes among them. In case of defining them, we will be able to understand the role of animated means in the emotional development of pupils and construct the systems, focused on effective use of education process and on selection of means that correct undesirable conditions.

Keywords: *animated cartoon, the animated means, the psychological impact of animated cartoon, emotions, emotional regulation, emotiogenic factors, audio function of emotions, visual function of emotions, emotional – gnostic function of emotions, cartoon therapy.*

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається тенденція постійного зростання інформаційного середовища й розширюються можливості доступу до нього та взаємодія дітей з мультимедійними засобами. Особливої уваги набуває можливість залучання дітей до спостереження та аналізу різноманітних мультфільмів, які презентуються завдяки телебаченню, інтернету та іншим мультимедійним засобам. Ця обставина висуває певні вимоги до організації конструктивної взаємодії особистості, що розвивається, із різними видами мультимедіації й розуміння впливу останньої на розвиток дитини.

Проблема впливу мультимедіації на особистість недостатньо розкрита з точки зору психологічної обґрунтованості та методичної опрацьованості. Узагальнення досліджень вказує на те, що фахівці психології цей аспект досліджують переважно опосередковано. Дослідження психологічного змісту мультимедіації у розвитку емоційної сфери дитини сприятиме розвитку вікової психології, зокрема, психологічних особливостей молодших школярів та розуміння сучасних умов їх розвитку.

Проблема емоційного розвитку дитини та його вплив на її життєдіяльність є предметом спеціальних досліджень таких вчених, як: П.М. Якобсон, Л.І. Божович, Т.О. Репіна, О.М. Дьяченко, Т.В. Лаврентьева, О.В. Запорожець, Я.З. Неверович, І.А. Сикорський І.А., Неймарк М.С. та інших, а також опосередкованих досліджень таких вчених, як: В.М. Мясіщев, В.В. Давидов, С.Л. Рубінштейн, В.К. Вілюнас, В.С. Мухіна, О.О. Вовчик-Блакитна, Б.Ф. Ломов, О.Я. Чебикін, І.В. Мельничук, І.Г. Павлова та інших.

Значний внесок у вирішення проблеми емоційної зрілості особистості зробили О.Я. Чебикін, А. Маурер, J. Murray та інші, в роботах яких викладені загальні уявлення щодо її дослідження та формування. Результати досліджень Г.М. Бреслава, О.В. Запорожець, Я.З. Неверович, О.І. Кульчицької, Е.Л. Носенко, А.Е. Ольшаннікової, Е.Д. Хомської, О.Л. Яковлевої та інших спрямовані на виявлення певних закономірностей становлення емоційної сфери. Предметом дослідження є порівняльні характеристики розвитку емоційної

сфери за різних умов життєдіяльності, вплив сімейного виховання на становлення емоційної сфери особистості, аспекти емоційної регуляції, розвиток емоційної сфери у процесі організації ігрової діяльності тощо.

Особливої актуальності набуває ця проблема у молодшому шкільному віці, адже розвиток емоційної сфери детермінує становлення особистості школяра та успішність його навчання. Негативні емоції зумовлюють збої у діяльності нервової системи, пригнічують фізичний і психічний стан дитини, а звідси – і прояви дезадаптованої поведінки.

Мультиплікація належить до числа найбільш популярних у суспільстві, але малодосліджених у психологічній науці видів мистецтва. Ряд досліджень психологів присвячено виявленню соціальних стереотипів, що визначають сприйняття кіноперсонажів (В.Ф. Петренко та ін.). Серед досліджень проблеми механізмів психологічного впливу кіно на людину існують дослідження М.І. Жинкіна, Б. Балаша, Ж. Мітрі, З. Кракауера, Е. Морена, В. І. Михалковича та ін. Сутність мультиплікації та деякі психологічні особливості мультфільмів вивчалися у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників: К.М. Капельгородська, Б.М. Крижанівський, О.Б. Шурик, М.Башова, М.Аромашталі, Х.Бі та інші. Психологічні особливості сприйняття дітьми кіно- і телевізійної продукції аналізуються у працях Л.Баженової, Є.Захарової, Б.Степанцева та інші. Специфіка мультиплікації як виду мистецтва розкривається у працях провідних режисерів вітчизняної мультиплікації: І.Іванова-Вано, Р.Качанова, Ю.Норштейна, В.Старевича, Ф.Хитрука, а також цим займалися Гамбург, Каранович, Крижанівський, Гращенкова та інші.

Але розгляд психологічного змісту мультиплікації як окремого засобу предметно-знакового середовища на розвиток емоційної сфери дітей залишається недостатньо вивченим в психологічній науці. Ця проблема розглядається переважно на рівні констатації її актуальності, що не дає цілісного уявлення про психологічний зміст мультиплікаційних засобів у розвитку емоційної сфери особистості.

Предметне оточення молодшого школяра являє собою особливі предмети, з якими молодший школяр взаємодіє. Це дидактичні засоби, інструменти ігрового простору, шкільне приладдя та інші предметні особливості середовища, з якими дитина взаємодіє та через які проявляє свою активність. Тобто це сукупність матеріальних засобів, за допомогою яких здійснюються усі процеси життєдіяльності дитини.

Найважливішого значення у сучасному просторі набуває предметно-знакове оточення дитини, до якого відносять: підручники, тексти, відображення соціального середовища у художній літературі, казках, кінофільмах, мультиплікаційних фільмах. Наразі актуальною та недостатньо дослідженою в психологічній науці є взаємодія розвиваючої особистості із засобами мультиплікації. Мультиплікація як засіб формування предметно-знакового середовища є, отже, засобом створення емоційних станів. Тому наступним завданням нашого теоретичного дослідження стає аналіз мультиплікації як засобу емоційного розвитку молодших школярів.

Розглядаючи розвиток дитини, важливим є соціальне середовище та зовнішні фактори, які безперервно впливають на її особистість. У даний час перегляд мультфільмів став одним з найпоширеніших занять для дітей, витіснивши

традиційні форми дитячої діяльності. Мультфільми є одним з основних носіїв і трансляторів уявлень про світ, відносини між людьми і норми їх поведінки. Незважаючи на те, що багато мультфільмів адресовані дорослій аудиторії, вони сприймаються дітьми і дорослими як специфічно дитячий жанр, створений для дітей. Разом з тим, досліджень, присвячених сприйняттю мультфільмів і їх впливу на дитячу психіку, надзвичайно мало і вони вкрай розрізнені.

Взаємодія молодшого школяра із засобами мультиплікації є майже безперервною, отже, вона безпосередньо впливає на розвиток його особистості. Зокрема, вагомий вплив здійснюється на розвиток емоційної сфери молодшого школяра. Цей розвиток детермінується вирішенням протиріччя у діяльній та особистісній сферах. Такі протиріччя спостерігаються між самовідчуттям дитини, як позитивне чи негативне ставлення до себе, та у процесі дії психологічних захисних механізмів, та самовідчуттям у об'єктивному оточенні, тобто під час перегляду мультфільмів. Мультиплікація є ефективним засобом створення емоційних станів. Завдяки властивостям психіки особистості під час перегляду мультфільмів дітьми задіяні два важливих процеса: генералізація та узагальнення. Процес генералізації здійснюється самостійно, безпосередньо, а-refлексивно. На відміну від нього, узагальнення є процесом довільним, рефлексійним, опосередкованим. Серед мультиплікаційних засобів виділено 3 групи: аудіальні, візуальні, емоційно-гностичні, які мають свою специфіку та особливості впливу на розвиток особистості.

У якості критеріїв емоційного розвитку ми використали наступні показники: 1) експресивність (первинна емоційна реакція, що має наслідкований характер, може змінюватись в залежності від соціальних умов життєдіяльності; відображається у зовнішній міміці, пантоміміці, дїях, та інтонаційний емоційний стан, що виникає в особистості в конкретних умовах); 2) саморегуляція (емоційний самоконтроль як керування власними емоціями згідно з ситуацією, вміння справлятися з емоціями соціально прийнятними способами); 3) емпатія (здатність розуміти світ переживань іншої людини, емоційно відкликатися на них, а також використовувати ці здібності у спілкуванні); 4) вміння визначати емоційний стан інших людей; 5) диференціація емоцій (вміння адекватно відрізняти одну емоцію від іншої); 6) амбівалентність емоцій (внутрішній суперечливий емоційний стан чи відчуття, пов'язаний із подвійним ставленням до іншого, характеризується його одночасним прийняттям та відкиданням); 7) інверсія емоцій (процес та результат перестановки або перевертання, заміни однієї емоції іншою, протилежність мотивів, бажань, реакцій та інше); 8) конгруентність (збіг вербальних проявів та вираження з мімікою та тілесним вираженням); 9) домінуючий емоційний фон; 10) домінуючий емоційний стан (радість, здивування, страждання, гнів, страх, тривога, сором, агресія).

Дані показники дозволяють діагностувати як особливості розвитку динамічних ознак емоційної сфери (експресивність, саморегуляція, інверсія тощо), так і відносно стійкі її ознаки (емпатія, конгруентність, домінуючий емоційний фон та стан тощо).

Що ж стосується дослідження емоціогенних ефектів мультфільмів, то, не зважаючи на високу актуальність як в теоретичному, так і практичному аспекті, ця проблема недостатньо досліджена. Виконаний в цьому плані аналіз показує, що в психології емоціогенний ефект розглядається як у вузькому, так і в

широкому значенні. До останнього можна віднести всі зміни в емоційній сфері, які відбуваються під час різних видів діяльності. Це й виникнення напруги, стресу, депресії, агресії, задоволення, захоплення, радості, цікавості, тривоги та інше. Такий підхід характеризує емоціогенний ефект як інтегральний показник, що охоплює фактично всі зміни в почуттєвій сфері особистості. При цьому емоціогенний ефект розглядається як здатність викликати ту чи іншу емоційну реакцію завдяки різним як зовнішнім, так і внутрішнім факторам. Таким чином, ми бачимо, що в сучасній психології відсутнє однозначне тлумачення цього феномену, але як показав попередній аналіз, ключовою ознакою при всіх підходах до його розуміння виступає ознака зміни в емоційній сфері, конкретних її особливостях чи цілої системи. Спираючись на останню позицію та враховуючи специфіку нашої роботи, ми виділяємо найбільш суттєві емоціогенні ефекти, які виникають у дітей під впливом мультфільмів. По-перше, ефект емоційної захопленості, який інтегрує в собі мотиваційні, інтелектуальні, вольові та інші особливості психіки дитини. По-друге, ефект очікування від мультфільму справедливості. По-третє, ефект фантазії – безпосередньої казковості, який легко зрозуміти дитині. По-четверте, ефект динамічності подій та рухів героїв.

Дослідно-експериментальна робота виконувалась на базі Одеської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 81. Вибірці склали 350 учнів, 50 батьків, 15 експертів. Таким чином, у результаті проведеного аналізу, в нашій роботі основне завдання спрямоване на емпіричне дослідження особливостей мультиплікаційних засобів як чинника розвитку емоційної сфери молодших школярів. Для вирішення цього завдання у якості ознак мультиплікаційних засобів ми виділяємо три групи засобів емоційного впливу мультиплікації на розвиток особистості дитини.

Спираючись на аналіз результатів, можна стверджувати про високу ефективність мультиплікаційних засобів як чинника розвитку емоційної сфери молодших школярів. У структурі самосвідомості особистості молодшого шкільного віку формуються три провідні компоненти: когнітивний, емоційний та поведінковий. Стосовно когнітивного компоненту, можна відзначити чинність на розвиток пізнавальної сфери. На відміну від активної гри, в якій розвивається відчуття, сприйняття та моторика в ході предметної маніпуляції, сприйняття предметів через різні модальності, внаслідок якого можна узагальнити уявлення про цей предмет та отримати цілісну картину образів. Також концентрація уваги завдяки тому, що дитина може зупинитися на улюбленому предметі й довше з ним взаємодіяти, керувати ним, що активізує розвиток довірливості, активності психіки, вольового компоненту розумової діяльності. Формується здорова пізнавальна активність. Стосовно мультфільму, це, в першу чергу, площинна картина, яка існує сама по собі, а дитина лише підпорядковується їй, сюжету, сценарію, діям, є пасивним учасником сприйняття. Мультфільм дає готові візуальні уявлення, в яких непотрібно нічого домислювати та фантазувати, вони не в повній мірі стимулюють уяву, фантазію, образне мислення, які є основою таких особистісних якостей як креативність, винахідливість, питливість, кмітливість, здатність планувати та прогнозувати.

Емоційний компонент виступає на передній план, дуже явним та важливим є детермінація розвитку емоційної сфери дитини, який активно здійснюється в молодшому шкільному віці, та становлення емоційної зрілості. У цьому віці діти

активно вчатьсЯ розуміти свої почуття та почуття інших людей, формується рефлексія, довільність та внутрішній план дій. Для цього вікового періоду, як зазначалося в теоретичному аналізі нашого дослідження, притаманні підвищена емоційна сензитивність, високий рівень емпатії. В системі деструктивних психічних станів провідне місце посідають емоційні негативні стани, що обумовлено віковими особливостями розвитку їх психіки та поведінкового реагування. Базовим станом по відношенню до інших деструктивних станів є тривога, яка може трансформуватись у страх та депресію. Тому дуже важливою при перегляді мультфільму є емоційність герою, відповідність емоційних проявів його поведінці, висока конгруентність персонажів, відповідність характеру зовнішньому вигляду, адекватне відреагування емоцій, відповідно до сюжетних подій. Сам сюжет повинен бути сприятливим, без великої кількості агресивних подій, які викликають на тривожність на агресивність дитини.

Поведінковий компонент набуває своєї значущості, коли дитина копіює поведінку героїв, тому до її адекватності висуваються високі вимоги. Як негативний наслідок, спостерігається демонстративність, гіперактивність, агресивні дії.

За результатами дослідження було виділено 10 груп учнів: 1 група – загальна вибірка, 2 група – високий рівень емоційної зрілості, 3 група – середній рівень емоційної зрілості, 4 група – низький рівень емоційної зрілості, 5 група – експериментальна група учнів 1 класів з середнім рівнем емоційної зрілості, 6 група – експериментальна група учнів 1 класів з низьким рівнем емоційної зрілості, 7 група – експериментальна група учнів 3 класів з середнім рівнем емоційної зрілості, 8 група – експериментальна група учнів 3 класів з низьким рівнем емоційної зрілості, 9 група – учні 1 класів контрольної групи з низьким рівнем емоційної зрілості, 10 група – учні 3 класів контрольної групи з низьким рівнем емоційної зрілості. Було виділено середні значення (x) показників у кожній групі.

Результати дослідження свідчать, що після експерименту, через 10 занять, в експериментальних групах значно збільшився показник експресивності, саморегуляції, емпатії, вміння визначати емоційний стан інших людей, виражати та диференціювати емоції. При цьому, значно зменшився показник агресії, тривожності, амбівалентності та інверсії емоції. Діти, що мали низький рівень емоційної зрілості, підвищили його до середнього. Діти, що мали середні показники, підвищили їх до високих. У той час як в контрольних групах ці показники залишилися незмінними.

За результатами теоретичного та емпіричного аналізу, побудовано цілеспрямовану систему психологічної корекції, розвитку та терапії емоційної сфери на основі методу «мультфільмотерапія», що охоплює самодіагностичну частину, просвітницьку, корекційно-формувальну та психотерапевтичну, яка може бути реалізована у системі навчально-виховного процесу учнів та навчально-професійної підготовки студентів. Апробація запропонованої системи в психолого-педагогічному корекційному експерименті засвідчила перспективність її використання в навчально-виховному процесі учнів та навчально-професійній підготовці студентів.

Виконана робота сприяла також формуванню низки нових актуальних дослідницьких завдань на перспективу із поглиблення пізнання психологічних характеристик мультиплікації, розробки поглибленої програми навчання

створенню власних мультфільмів й створення ідеального мультиплікаційного продукту, у процесі якого будуть брати участь не лише фахівці зі сторони мистецтва, а й експерти – психологи, що надасть змогу враховувати вікові особливості розвитку дітей. Такий мультиплікаційний продукт є безпечним, корисним, сприятливим для розвитку, виховання та навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Избранные психологические труды: проблемы формирования личности / Л. И. Божович [Под. ред. Д.И. Фельдштейна]. – М. : Международ. пед. Академия, 1995. – 212 с.

2. Бреслав Г. М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: норма и отклонения / Г. М. Бреслав. – М. : Педагогика, 1990. – 140 с.

3. Венгер Л. А. Восприятие и обучение / Л. А. Венгер – М. : Просвещение, 1969. – 150 с.

4. Вилонас В. К. Психология эмоциональных явлений / В. К. Вилонас. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 142 с.

5. Вовчик-Блакитна О. О. Сучасний дошкільник: особливості емоційного розвитку / О. О. Вовчик-Блакитна // Обдарована дитина. – 2007. – № 4. – С. 23-28.

6. Квашук О. В. Психологічні фактори впливу телебачення на становлення моральної свідомості молодшого школяра: дис. канд. психолог. наук: спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія ” / О. В. Квашук. – Рівне : Рівн. держ. гум. ун-т, 2008. – 250 с.

7. Кривуля Н. Г. Эволюция художественных моделей в процессе развития мировых аниматографий: дис. докт. искусствовед. наук: спец. 17.00.03 “Кино, теле- и другие экранные искусства” / Н. Г. Кривуля. – М., 2009. – 329 с.

8. Крижанівський Б. Мистецтво мультиплікації / Б. Крижанівський. – К. : Мистецтво, 1981. – 117 с.

9. Леонтьев А. Н. О социальной природе психики человека / А. Н. Леонтьев // Вопросы философии. – СПб., 1961. – № 1. – 95 с.

10. Мухина В. С. Психология детства и отрочества / В. С. Мухина. – М. : Просвещение, 1998. – 240 с.

11. Чебыкин А. Я. Проблема эмоциональной устойчивости / А. Я. Чебыкин // Психическая напряженность в трудовой деятельности. – М. : ИП АН СССР, 1989. – С. 197–217.

12. Чебыкин А. Я. Теоретико-методологические аспекты эмоциональной регуляции учебно-познавательной деятельности / А. Я. Чебыкин // Эмоциональная регуляция учебной и трудовой деятельности. – М., Одесса, 1986. – С. 39-42.

***Abstract.** The article contains the information about the animated cartoons, which always attract the child's attention. The watching of animated cartoons is one of the usual form of children's activities that has the greatest psychological influence on their affection. The impact of the cartoons on development of children's individuality was investigated indirectly. The aim of our research is the empirical analysis of the animated means as a factor of development of primary school pupil's affections.*

The emotiogenic effect allows choosing the principal complexes among them. In case of defining them, we will be able to understand the role of animated means in the emotional development of pupils and construct the systems, focused on effective use of education process and on selection of means that correct undesirable conditions. The basis of our psychognostic program was the art therapy techniques, our questionnaires for children and parents and the expert rating scale of cartoons for the psychologists and the teachers. The animated cartoon has the great psychological impact on the development of child's personality. This empirical investigation is represented the psychological content of the animated means as a condition of primary school pupils' emotional development. In this article were analyzed the results of empirical investigation. The invention of intervention method of working with the elements of animated cartoon was proved. The basics and principles of the psychotherapeutic method "cartoon therapy", which had been constructed, were developed and reported.

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО КОРЕКЦІЙНО- ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

УДК: 378 + 796/799

Токарєва С. В.

У статті розглядається етапність формування професійної компетентності до корекційно-оздоровчої роботи майбутніх учителів фізичної культури. Визначено і охарактеризовано три етапи формування професійної компетентності до корекційно-оздоровчої роботи у майбутніх учителів у процесі їх навчання.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній учитель, корекційної-оздоровча робота.

ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К КОРРЕКЦИОННО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Токарєва С. В.

В статье рассматривается этапность формирования профессиональной компетентности к коррекционно-оздоровительной работе будущих учителей физической культуры. Определены и охарактеризованы три этапа формирования профессиональной компетентности к коррекционно-оздоровительной работе у будущих учителей в процессе их обучения.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущий учитель, коррекционно-оздоровительная работа.

STAGES OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL TRAINING TO CORRECTIONAL AND HEALTH IMPROVEMENT WORK IN A COMPREHENSIVE SCHOOL